

Araştırma Makalesi / Research Article

ENDERUN MEKTEBİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ EĞİTİMİ MODELLEMESİ

Kahan İNAL*
İlker KARAKOYUNLU**

ÖZ

Dünya tarihinde her alanda iz bırakmış olan Türkler, dünya siyaseti üzerinde de kurmuş oldukları devletler sayesinde etkin olarak rol oynamışlardır. Tüm bu tarihsel süreç boyunca gelişim, değişim ve dönüşüm ile Türklerin pek çok alandaki temel dinamikleri şekillenmiştir. Gulam, Medrese ve Enderun gibi bir amacı da yönetici yetiştirmek olan askeri ve eğitsel kurumlar, bu temel dinamiklerin eğitim alanındaki yansımaları arasındadır. Osmanlı Devleti'nde üstün yeteneklilerin belirlenip yöneticilerin yetiştirildiği Enderun Mektebi'ndeki eğitimin benzerini günümüzde uygulayan birçok devlet bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı Enderun Okulunu tüm yönleriyle değerlendirmektir. Araştırmada tarihsel yöntem kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bu çalışmada, altı asırdan fazla ayakta kalan Osmanlı Devleti'nin asker, bürokrat, mülkiye, bilim ve sanat kadrolarının başta mesleki olmak üzere tüm yönleriyle yetiştirilmesinde üstün yetenekli bireylerin seçilmesi ve eğitilmesinin tarihteki en başarılı örneklerinden Enderun Mektebi ile benzeri amaçlarla kurulan Cumhuriyet Dönemi eğitim kurumları hakkında ana hatlarıyla bilgilendirme yapılmış, oluşturulan modele ilişkin önerilere değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enderun, Yönetici, Yetişkin, Eğitim.

* Dr., Emniyet Müdürü, Polis Başmüfettişi, EGM, kahaninal@hotmail.com ORCID: 0000-0002-5249-874X

** Emniyet Müdürü, Polis Başmüfettişi, EGM, ilkerkarakoyunlu@yahoo.com ORCID: 0000-0002-8656-1989

BUILDING A PROTOTYPE OF MODERN-DAY EDUCATION THROUGH THE EXAMPLE OF ENDERUN SCHOOL

ABSTRACT

The Turks, who left their mark in every field in world history for centuries, also played an active role in world politics through the states they have established. Through all these historical processes, our basic dynamics have been shaped along with development and change. Executive training schools, consisting of the gains of basic dynamics, were established. Military and educational institutions such as Gulam, Madrasa and Enderun, whose aim is to train administrators, are among the reflections of these basic Dynamics in the field of education. Enderun system which educated the gifted administrator of the Ottoman period is stil taken as an example by many countries. The aim of this study is to evaluate the Enderun School in all aspects. The historical method was used in the research. The data was obtained through document review. In this study, outlines are given about the education system of the Republican Era And Enderun School, which is one of the most successful examples of the history and selection of the most talented individuals in the training of the military, bureaucratic, civil, scientific and artistic staff in all aspects, especially vocational. Suggestions related to the subject are mentioned.

Keywords: *Enderun, Administrator, Adult, Education.*

GİRİŞ

Devletlerin zenginliğinin belirlenmesinde bakılan ölçeklerden birisi de insan kaynakları kapasitesinin kalitesidir. Devletler bu kapasiteyi arttırarak geleceğe yönelik hedeflerine ulaşma konusunda başarılı olmaya çalışmaktadırlar. Ulusların geçmişten günümüze kazanımlarına bakıldığında eğitime önem veren ve bu konuda önemli yatırımlar yapan devletlerin çok daha kalıcı ve uzun ömürlü oldukları görülmektedir. Hatta, bu ulusların, günümüzde, bazı köklü miraslarını koruyabildikleri anlaşılmaktadır. Türklerin tarihsel gelişim süreçleri incelendiğinde göçebelikten yerleşik hayata geçiş ile İslamiyet'in de etkisiyle eğitim anlayışında köklü değişikliklerin yaşandığına şahit olunmaktadır. Enderun Mektebi'nin bir Türk-İslam devleti olan Osmanlı Devleti'nin bir cihan imparatorluğu haline gelmesinde, büyük bir coğrafya ve farklı kültürleri yönetilebilmesinde ve uzun süre dünya siyasetine hem askeri hem de ilmi olarak yön vermesinde önemli katkıları vardır. Halen birçok devlette kamu yönetimine üst düzeyde yönetici yetiştiren, temel yaklaşımı Enderun'a benzer şekilde olan eğitim sistemleri bulunmaktadır.

Küresel gelişmeler günümüz Türkiye'sini de hedeflenen noktalara etkin bir şekilde ulaşabilmek için, her alanda (özel/kamu) kalifiye yönetici yetiştirilmesinin gerekliliği gerçeğiyle karşı karşıya getirmiştir. Türkiye'de halen yüksek kademe yönetici olarak görev yapanların büyük çoğunluğunun lisans eğitimi sonrası girdikleri sınavlarla mesleklerine ilk adımı attıkları ve kariyer planlamalarına geç sayılabilecek yaşlarda başladıkları bilinmektedir. Dikkatten kaçan nokta, sınavlara katılmayıp tespiti yapılamayan üstün yetenekli bireylerin yapabilecekleri katkılardan yoksun kalan kamu ve özel sektörün değerlendirilemeyen bu beşerî sermayenin oluşturduğu problemlerle karşı karşıya kaldığı gerçeğidir. Osmanlı Devleti'nin seyfiye sınıfını oluşturan askeri ve idari yöneticiler Enderun Mektebi'nde yetiştirilmişlerdir. Enderun'un devlet yönetimine katkısı ile üstün zekâlı çocukların eğitimi başta olmak üzere üst kademe yönetici yetiştirmede örnek alınabilecek mesleki ve teknik yönleri üzerindeki çalışmalar bu okul sisteminin yaşanmakta olan problemlerin çözümü noktasında oluşturulacak bir modellemeye temel teşkil edebileceğini göstermektedir.

Ahmet Köç, yayına hazırladığı Ayine-i Derun Kitabı'nın giriş kısmında şöyle demektedir: *"Bugünün dünyasında eğitim sıkıntılarında bakışta veya karşılaşılan sorunların çözülmesinde geçmişteki tecrübelerden yararlanmak, akla gelen ilk*

usuldür” (Köç, 2013:xi). Köç’ün bu tespiti bağlamında, Türk-İslam Medeniyetinin en önemli kuruluşlarından biri olan ve eğitim tarihinde önemli bir yere sahip ve hatta Akkutay’a göre; *“tereddütsüz olarak eğitim mucizesi”* olarak tanımlanan Enderun Mektebi’nin *“devlet meselesi olarak ele alınıp bugünkü Milli Eğitimimize kazandırılması ihtiyacı”* (Aktutay, 1984:1) üzerinde düşünülmesi zorunlu bir gerçeklik olarak ortadadır. Türkiye’de Üst Kademe Kamu Yöneticisi olarak atanabilme usul ve esasları incelendiğinde, karar verme mekanizmasının sağlıklı işleyebilmesi ve otoritenin görevle ilgili doğru değerlendirme yapabilmesinin önemi Enderun Mektebi üzerinden bir modelleme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, doğru öğrenci kaynağı, uzman eğitim kadrosu, uygun içerik ve süreç içerisindeki değerlendirmelerle bazı tarihcilere göre dünyanın ilk kamu yönetimi okulu ve nitelikli bir mesleki eğitim kurumu olduğu öne sürülen Enderun Mektebi üzerinden günümüzde uygulanabilir çağdaş bir modelleme ortaya koymaktır. Bu modelleme ile mevcut eğitim sisteminin daha iyi analiz edilmesi ve gelecekle ilgili daha sağlıklı kararlar alınabilmesi için araştırmacılara önemli bir veri kaynağı sunulması arzu edilmektedir.

Bu çalışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde tarihsel bir araştırmadır. Durmuş Ekiz *“tarihsel araştırma yöntemi”* hakkında Bilimsel Araştırma Yöntemleri başlıklı kitabında şunları dile getirmektedir: *“Eğitim araştırmalarındaki bu yöntem, günümüz eğitim dünyasını geçmiştekilerin ışığında anlamaya çalışır. Geçmiştekilerin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular ışığında günümüzdeki ve gelecekteki eğitim alanındaki gelişmeleri tahmin eder”* (Ekiz, 2009:22). Ancak, yöntem olarak bu çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Karasar’a göre, *“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır”* (Karasar, 1991:77). Bu yöntemler baz alınarak, bu çalışmada araştırma probleminin özgeçmişine ve mevcut durumuna ilişkin bilgiler toplanarak problemin açığa kavuşturulmasına ve çerçevesinin belirlenmesine çalışılmıştır. Ayrıntılı bir literatür taraması yapılarak çalışmanın konusuyla ilgili veriler bir sistem çerçevesinde incelenmiştir.

1. YETİŞKİN EĞİTİMİ

Eğitim, bireylerin, grupların veya toplulukların bilgi, beceri ve tutumlarındaki değişiklikleri etkilemek için tasarlanmış bir veya daha fazla aracı tarafından üstlenilen veya başlatılan bir faaliyettir. Bu terim, eğitimciyi, öğrenme için uyaran, pekiştirici sunan ve değişimi teşvik etmek için faaliyetler tasarlayan değişimin temsilcisi kabul eder. Öğrenme, davranış değişikliği, bilgi, beceri ve tutumların kazanıldığı eylem veya süreçtir (Knowles, vd., 2005:10). Yetişkin eğitimi ise, Miser'e göre, *"Kendi hayatını yönetme sorumluluğunu üstlenmiş veya üstlenmeye hazır insanların, hayatlarının her döneminde eğitim ihtiyaçlarını karşılamalarına imkân veren eğitimidir"* (Miser, 1999:4).

Lindeman'a göre (Knowles, vd. 2005:40) yetişkinler; öğrenmenin tatmin edeceği ihtiyaçları ve ilgi alanlarını deneyimledikçe öğrenmeye motive olurlar ve yetişkinlerin öğrenmeye yönelimleri yaşam merkezlidir. Yetişkinlerin öğrenimi için en zengin kaynak deneyimleridir. Yetişkinler kendi kendilerini yönetmeye derin bir ihtiyaç duyarlar ve insanlar arasındaki bireysel farklılıklar yaşla birlikte artar. Miser'in (1999:27-29) sıraladığı yetişkin öğretimindeki temel ilkelere göre; yetişkinler öğrenme sürecinde etkin olmak isterler. Bu süreçte yetişkinlerin tecrübelerinden yararlanmak ve öğrenme sürecinde etkin olmalarını sağlamak için küme yöntemleri tercih edilmelidir. Eğitimde öğreticiler kolaylaştırıcı rolü de üstlenerek katılanların tecrübelerini bir öğrenme kaynağı olarak kullanmalıdırlar. Öğrenmenin kalıcılığını sağlamak için yeni bilgileri sunarken önceki öğrenmeleri dikkate almak gerekir. Öğretimin bireyselleştirilmesi, fiziksel ve psikolojik ortamın yetişkin öğrenmesine uygun hale getirilmesi önemlidir. Yaklaşımın kuramsal değil uygulanabilir olması ve ödüllendirme de yetişkin eğitiminde çok önemlidir.

Yetişkin eğitimi, kişilerin ait oldukları toplumun beklentileri doğrultusunda yeteneklerini geliştirmek, bilgilerini zenginleştirmek, teknik veya mesleki niteliklerini geliştirmek amacıyla içeriği, düzeyi veya yöntemi ne olursa olsun; okullarda, üniversitelerde, çıraklık eğitiminde katıldıkları organize eğitim süreçlerinin tamamıdır. Yetişkinlere yönelik mesleki eğitim ise, kariyerlerinde istihdam veya ilerleme sağlamalarına yardımcı olmak için yetişkinler için tasarlanmış eğitimidir (Jarvis, 2005:5-7). Ulusların ve ülkelerin ekonomik refah için yeterli sayıda ve nitelikte insan gücüne ihtiyaç vardır (Miser, 1999:9). Dünyadaki işgücünün % 80'inin işlerinde teknik ve mesleki becerileri kullanıyor olması iş,

vatandaşlık ve sürdürülebilirlik için gerekli becerilerin edinilmesinin ekonomik ve sosyal kalkınma için ne denli önemli olduğunun anlaşılması için yeterli bir veridir (Willis vd. 2009:xii).

İşe ve istihdama yönelik eğitimler genellikle iş için ilk hazırlık biçiminde düzenlenmekte ve mesleki eğitim olarak adlandırılmaktadır. Bu terim, mesleki hazırlığa bakış açılarını genişletmek amacıyla yetkinlik temelli eğitim için kullanılmaya başlanmıştır (Jarvis, 2005:215). İstihdam edilebilirlik için beceri geliştirmenin teknik ve mesleki eğitim ve öğretim gibi yollarla teşvik edilmesi, zamanın başlangıcından bu yana ekonomik ve sosyal gelişme düzeylerine bakılmaksızın tüm toplumlarda eğitimin önemli bir özelliği olmuştur. İş, insanın hayatta kalması için temel olduğundan ve işle ilgili becerilerin her yeni nesil öğrenciye aktarılması gerektiğinden, toplumların ve bireylerin bu haklı beklentisi karşılanmalıdır (Willis vd, 2009:xi).

Osmanlı Devleti'nin gelişme dönemlerinde ve özellikle 16. Yüzyıl sonuna kadar medreseler, camiler, kütüphaneler ile folklorumuzdaki karagöz, meddah, Nassettin Hoca hikayeleri, ortaoyunu ve masallar birer yetişkin eğitimi aracı olarak karşımıza çıkarken, Hıristiyan gençlere Müslümanlık ve Türklük eğitimi veren Yeniçeri ocağında, Ahilik örgütleri ile devşirmelerden devlet adamı yetiştiren Enderun Mektebi'nde de yetişkinlerin eğitimi ile ilgili örnekler görmek mümkündür (Okçabol, 1994:98). Yetişkinler için üst seviye mesleki eğitim verilen Enderun'un yapısı incelendiğinde; diploma vermesi, belli bir amaca yönelik bir programa göre eğitim sunması ve eğitilenlerin sistemde yükleneceği görevlerin belli olması bir yükseköğretim kurumu özelliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Ancak Tekeli ve İkin'e göre, "Öğretmenlik işlevinin ayrı uzmanlaşmış bir etkinlik alanı olmayışı ve akademik otoritenin açık olarak yapılanmamış olması Enderun'u bir bakıma iş başında lonca türü eğitime yaklaştırmıştır." (Tekeli ve İkin, 1999:20).

2. OSMANLI DEVLETİ EĞİTİM SİSTEMİNDE ENDERUN MEKTEBİ

Osmanlı Devleti'nde Padişahın sarayında, Enderun'da yürütülen hizmetlerle hükümet hizmetlerinin aynı nitelikte görüldüğü ve hükümet makamlarına saray hizmetlerinde bulunan kimselerin getirildiği anlaşılmaktadır (İnalçık, 2016:67-69). Bu yaklaşım Enderun'un Osmanlı yönetim sisteminin önemli ve etkili bir parçası olarak görüldüğüne dair önemli bir göstergedir. Osmanlı Padişah Sarayı

içinde bulunan okullar Şehzadegan Mektebi, Meşkhane ve Enderun Mektebi'dir. Bu okullardan Enderun Mektebi, devşirme oğlanları (daha sonra Türkler de alınmıştır) gerçek birer Müslüman, iyi ve güvenilir devlet adamı ve asker olarak yetiştirme, sanatkâr ruhlu olanların ise yeteneklerini geliştirme amacını taşıyan bir okuldur (Baykal, 1953 ve İnalçık, 1963'ten aktaran: Akyüz, 1982:63). Enderun Mektebi, klasik Osmanlı düzeninin ikinci yükseköğretim kurumu ve saray okulu olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekeli ve İlkin, 1999:18).

Ancak, Mehmet İpşirli tarafından "çalışma sistemi, programı ve işleyişi Enderun'un bir mektepten ziyade çeşitli hünerlerin, sanatların, idarî ve siyasî bilgilerin uygulamalı olarak öğretildiği, kabiliyetlerin tespit edildiği bir kurs ve staj yeri" olarak değerlendirilmesine yol açmıştır (TDV İslam Ansiklopedisi, 1995:186). Bununla birlikte, İmparatorluğun farklı yerlerinden seçilerek yetiştirilmek üzere getirilen yetenekli ve üstün bireylerin gelecekte başta bürokrasi olmak üzere devletin ihtiyaç duyduğu alanlarda istihdam edilmesi uygulaması Enderun'un mesleki eğitim yönünün öne çıkmasına neden olmuştur.

Enderun eğitim sistemi, bireylerin özelliklerinin tespit edilerek bu özellikler rehberliğinde uygun eğitim verilmesine yönelik çalışmaların uygulandığı öncü bir özel eğitim sistemidir. Enderun eğitim sistemi temelde Osmanlı Devleti'nin yetişmiş kamu yönetimi memuru ihtiyacının karşılanma amacının yanında siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal pek çok amaca da hizmet etmiştir (Turan, 2018: 5). Enderun sisteminin yapısı ve işleyişi Osmanlı Devleti'nin, döneminde, yönetim ve savaş sanatlarında neden dünyanın en güçlü devleti olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Toynebee (1999: 34-36), bu hayret verici eğitim sisteminin yürütüldüğü ilkelerin bilimsel bir seçme, görevlerin taksimi, amansız bir disiplin ve rekabeti içeren hiç şaşmayan bir uygulamaya dayandığını ifade etmektedir.

Osmanlı devlet yönetiminde devşirme usulünden sonra yönetsel faaliyetlerde düzenin rastlantılara bağlı olarak kişisel yeteneklerle değil Enderun eğitimince sağlandığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nin, temel kurumlarıyla ancak I. Murad (Hüdavendigâr) devrinde biçimlendiği söylenebilir (Timur, 1994:115). Osmanlı eğitim sisteminin seçkin kadro eğitimini temsil eden Enderun Mektebi, devletin kudretini koruma yeterliliğine sahip Kapıkulu sınıfının yetiştirmesi için I. Murad tarafından 1363 yılında kurulmuştur (Ergin,1977'den aktaran: Akkutay, 1984:25). Enderun Mektebi dönemi itibarıyla yapı ve işleyişiyle

benzersiz bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçuklularda ve Avrupa'da özellikle hanedan mensuplarına yönelik eğitime büyük özen gösterildiği bilinmekte ise de, Enderun Mektebi'nde sistemin tamamen farklı olduğu anlaşılmaktadır (Akkutay,1984:25). Turan'a göre, *"Enderun kelimesi bir anlamda sadece eğitim kurumunun kendisini değil eğitimecek çocukların seçimi, eğitim kurumuna alınışı, eğitilmesi ve değerlendirilerek devlet adamlığı ve diğer görevlere tayin edilmesi ile ilgili bir yaklaşımı, anlayışı ve sistemi ifade etmektedir"* (Turan, 2018: 46).

Enderun Mektebi'nin, asıl teşkilatlı başlangıcı Sultan II. Murad'ın saltanatı (1421-1451) zamanına tarihlenmektedir (Baykal, 1953:18). Ancak, Saray'da Enderun Mektebi'nin bilinen haliyle yapılandırılması ve işleyişine dair düzenlemelerin kanuna bağlanması II. Mehmed'in saltanatı (Fatih Sultan Mehmed) (1451-1481) döneminde gerçekleşmiştir (Baykal, 1953:33-48). Zira Fatih Sultan Mehmet zamanında Enderun Mektebi sadece bir devşirme mektebi olma kimliğinden çıkarak, devletin korunması için gerekli olan yönetim kadrosunun eğitimine de yönelmiştir (Akkutay, 1984:26). Fatih Sultan Mehmet zamanında bu okula devşirme usulü ile Türk kültürü benimsetilerek yetiştirilen Hıristiyan çocuklarının yanı sıra fiziki görünüşleri güzel, zeki ve üstün yetenekli Türk çocukları da alınmıştır (Ödemiş, 2014:66).

Enderun Mektebi'ni ve sistemini iyi anlayabilmek için Osmanlı Saray düzeniyle ilgili bilgi sahibi olmak gerekir. Osmanlı Devleti'nde padişahlar 15. yüzyıldan itibaren saray içerisinde bazı düzenlemeler yaparak iç düzeni Türk-İslam geleneklerine göre şekillendirmişlerdir. Buna göre saray içerisinde oluşturulan merkez teşkilatı, dış sarayı ifade eden bölüm olan *"Birun"*, Kadınların yetiştirilmesi için kurulmuş olan *"Harem"* ile sarayın veya devlet hizmetlerinin görülmesinde çalışacak yöneticilerin yetiştirildiği seçkin bir temel kurum olan *"Enderun"*dan oluşmaktadır. Asıl şeklini Fatih Sultan Mehmed döneminde alan bu okulun, seçkinliğiyle öne çıkan, disiplin ve eleme düzenine dayanan bir eğitim kurumu olduğu anlaşılmaktadır (Akçakaya, 2018:208,209). Sarayın Enderun ve Harem-i Hümayun kısımlarında başlıca; padişahın divan heyetini ve elçileri kabul ettiği arz odası ile mukaddes emanetler dairesi ve padişah ailelerine ait dairelerle Enderun halkına ayrılan oda ve koşullar bulunmaktadır (Uzunçarşılı, 1988: 475).

1909 yılına kadar hizmetini sürdüren Enderun Mektebi eğitim tarihinde önemli bir yer edinmiş, geçen yüzyıllar içinde gelişerek kültür, sanat, politika

ve askeri alanda önemli kişilerin yetiştiği bir kurum halini almıştır (Akçakaya, 2018:210). Enderun Mektebi, 1850’li yıllara kadar 79 sadrazam, üç şeyhülislam, 36 kaptan-ı derya ve sayısız başka önemli görevlerde bulunmuş devlet adamı yetiştirmiştir. Bunlar arasında Fatih Sultan Mehmed’in vezirleri Mahmud ve Gedik Ahmed ile Kanuni Sultan Süleyman’ın vezirleri İbrahim ve Sokullu Mehmed Paşalar da bulunmaktadır. Enderun’dan ayrıca birçok hattat, şair, müzisyen yetişmiştir (Akyüz, 1982:65).

Enderun, Osmanlı Devleti’nde medrese eğitiminden farklı olarak devlete nitelikli üst düzey bürokrat yetiştiren önemli bir saray eğitim-öğretim kurumudur (Ergin, 1977’den aktaran: Güngör, 2007:15). Derinlemesine incelendiğinde Enderun sisteminin asıl amacının üstün yetenekli bireylerin toplum hizmetine sunulması olduğu görülmektedir. Kurum bu amacında da uzun süre başarılı olmuştur. Enderun Mektebi dünya eğitim tarihi içerisinde ilk planlı ve kapsamlı üstün yetenekli çocukların eğitim uygulamalarından biri olarak değerlendirilebilir. Ancak, kurumun bu yönü araştırmacılar tarafından ihmal edilmiştir (Kılıç, 2010:106).

2.1. Öğrenci Seçimi ve Ders Müfredatı

Osmanlı devlet teşkilatının bir taraftan medrese kökenli ulemaya, diğer taraftan da Enderun’un kul sistemine dayandığı görülmektedir. Enderun Mektebi’nin düzenli ve sürekli öğrenci kaynağının devşirme usulü olduğu bilinmektedir. Devşirme usulü, Padişahın üç ila beş yılda bir özel komisyonlar göndererek Rumeli’deki Hıristiyan tebaa arasından yetenekli, eli yüzü düzgün çocukları seçmesi olarak tanımlanabilir. Seçilenler, Türkçeyi ve Türk hayatını öğrenmeleri amacıyla Anadolu’da bir süre kalmak üzere köylere gönderilmekte, daha sonra Acemi Ocağı’na alınmakta ve askeri eğitimden geçirilmekteydiler. Burada yapılan bir inceleme-seçme sonunda bir kısmı Enderun Mektebi’ne kabul edilmekteydi (Akyüz, 1982:64).

Galata Sarayı, Eski Saray ve Edirne Sarayı gibi sarayların orta dereceli okullarını bitirenlerin Enderun Mektebi’ne kabul edildiği ve İç oğlanı da denilen ve Acemi Ocağı Kışlasından seçilen bu çocukların yüksek askeri ve mülki mevkilerde görev yapmak üzere özel bir eğitimle yetiştirilerek hazırlandığı anlaşılmaktadır. Üstün yetenekli öğrenciler bir heyet tarafından; uzun yıllar sonucu edinilen

birikim ve deneyimler çerçevesinde Türk ve Müslüman olmayan ailelerin, 8-18 yaş aralığındaki erkek çocukları arasından öncelikle 10-14 yaş arasında olanlardan seçilmektedir. Süreçte seçilen çocukların Enderun Mektebi'ndeki eğitimi ise 8 ila 10 yıl sürmekte ve öğrencilerin çağın en ileri eğitim teknikleriyle bilimin her alanında gelişmeleri sağlanmaktadır. Öğrencilere verilen dersler arasında matematik, geometri, tarih, hukuk, mimari, Farsça, Arapça, Türkçe, İslami Bilimler ve musiki bulunmaktadır. Enderun Mektebi'ndeki eğitimin temel amacı devletin üst kademelerinde görev alabilecek yetenekte gençleri bulmak ve onları bu doğrultuda teorik ve uygulamalı eğitime tabi tutarak devletin idaresinde onlardan yararlanmaktır. Bu süreçte okula devşirme çocuklarının alınmasının nedeni olası taht kavgalarını önlemek ve devletin bekasını sağlamak olarak değerlendirilebilir. Bu durum Tanzimat dönemine kadar başarı ile sürdürülmüş ve okul mezunları ile devlet bürokrasisine oldukça fazla katkı sağlamıştır (Akçakaya, 2018:211).

En önemli fonksiyonu bireyleri hem teorik hem de uygulamalı bilgi ile donatabilmek olan mesleki eğitim, kişilerin mesleklerini icra etmesinde ve kendilerini mesleki anlamda geliştirebilmesinde ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri ve yeterlilikleri kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ve özellikle sarayda eğitim sisteminin bilinen en önemli eğitim kurumlarından Enderun Mektebi; askerlikten diplomasiye, güzel sanatlardan spora kadar her türlü eğitim ve öğretimin üst düzeyde öğrenci merkezli ve uygulamalı olarak yapıldığı bir eğitim kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Ödemiş, 2014:65). Enderun'da İslami ilimlerin aktarılması, pozitif ilimlerin okutulması, saray protokolünün öğretilmesi, mesleki uzmanlık eğitiminin sunulması ve güzel sanatlarla ilgili eğitim öğretim icra edilmesi alanlarında uzman ve mesleklerinde üstat olan hocalarca gerçekleştirilmiştir. Mezunların sayılan bu alanlar hakkında gerekli temel bilgileri öğrenirken, yeteneklerine ve ilgi alanlarına uygun olarak uzmanlaşma imkânına da sahip olabildiği anlaşılmaktadır (Işık ve Güneş, 2017:7).

Eğitim programının amacı, yapısı ve uygulamaları bakımından günümüz eğitim kurumlarına bile örnek olabilecek özelliklere sahip olan Enderun Mektebi'nin programında karakter ve kişilik eğitimine de devamlı ve sistemli olarak yer verildiği anlaşılmaktadır. Batı medeniyetinde 19.yüzyıl ortalarından itibaren bilimsel incelemelerde yer bulabilen bireysel farklılıkların ve bu farklılıkları karşılayabilecek eğitim-öğretimdeki düzenlenmelerin kuruluşundan itibaren

Enderun'da uygulanma olanağı bulduğu görölmektedir. Enderun'da eğitim devam ettiği sürece programlarda öğrencilerin psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden gelişimine önem verilirken, dini bilgilerin yanı sıra tarih, astronomi, matematik, yabancı dil ve edebiyat gibi modern bilimlere de programda geniş ölçüde yer verilmiştir. Bütün bu niteliklere ek olarak, eğitim ve öğretimde el becerilerine büyük önem atfedilmiş, sanat öğrenimine ise hem önem hem de öncelik verilmiştir (Ödemiş, 2014:69). Enderun Mektebi'nin beklentileri karşılayabilmesi için Fatih Sultan Mehmed tarafından ilim ve fennin birçok alanında eğitim vermeleri maksadıyla önemli ilim adamlarından öğretmenler Sarayda toplanmıştır (Akkutay, 1984:27).

Enderun sistemi içerisinde pozitif ve dini ilimlerin yanı sıra sanat ve fiziksel eğitime önem verilmekte, bu alandaki yetenekler de değerlendirilmektedir. Okutulan derslerle mektebe devam eden öğrencilere dini ilimlerin yanı sıra pozitif bilimler ve Türkçenin kuralları da öğretilmiştir. Enderun'da teorik eğitim ile pratik eğitim bir arada verilmiştir. Enderun Mektebi içerisindeki odalarda, 'büyük ve küçük odalar' hariç, herkesin sorumlu olduğu işler bulunmaktadır. Kurumsal eğitimlerin yanında orada verilen görevlerin de kusursuz yerine getirilmesi gerekmektedir. Buradaki amaç, kişilerin görevleri yerine getirecekleri birimin hizmetleri yönüyle yetiştirilmesinin yanında onun sadık, yetenekli, güvenilir bir insan olup olmadığını da anlayabilmektir. Program boyunca el becerilerine, sanat eğitimine öncelik verilerek her kademedeki karakter ve kişilik eğitimine ağırlık verilmesi mektebin diğer bir olumlu yönüdür (Akçakaya, 2018:214). Bu kadar zor ve sistemli eğitim sürecinde, eğitimi başarıyla tamamlayamayanların da olması kaçınılmazdır. Enderun eğitimini başarısızlık nedeniyle tamamlayamayanlar, burada edindikleri sanat ve becerileriyle dışarıda rahatlıkla istihdam edilebilmişlerdir (Akkutay, 1984:154-157).

2.2. Eğitim Süreci

Enderun sistemindeki temel eğitim devşirme, aileye verme, hazırlık sarayları ve Enderun-ı Hümayun olmak üzere dört temel aşamadan oluşmaktadır. Eğitimin odalarda verildiği 'Enderun' kelime anlamı olarak bir şeyin iç tarafı harem ve mabeyin gibi anlamlara gelirken daha çok Topkapı Sarayı'nın üçüncü avlusundaki saray okulu için kullanılmış bir tabirdir. Bu okulda devşirilen veya pençik sistemi ile elde edilen Hıristiyan çocukların ya da başka bir devlet tarafından hediye olarak

saraya gönderilen gençlerin burada eğitim hayatına başladıkları anlaşılmaktadır (Akçakaya, 2018:208-215).

Enderun Mektebi'nde gençlerin (iç oğlanlar); saray hizmetlerini fiilen yaparak saray işlerini öğrenmek, kuramsal bir öğrenim sonrası İslami bilimler alanında yeterli bilgi sahibi olmak, bedensel gelişim amacıyla eğitim görmek ve yeteneklerini gösterebileceği bir sanatı en iyi biçimde öğrenmek üzere yetiştirildiği görülmektedir. Genellikle iç içe geçmiş durumda yürütülen bu eğitim çalışmaları Enderun Mektebi'nde mutlaka yedi oda içinde yürütülmektedir. Öğrenciler sıra ile her odanın gereklerini yerine getirmekle yükümlüdür (Akyüz, 1982:64).

Bu odalar; öğrencilerinin asıl işi okuma yazma öğrenmek ve sırayla öteki odalara çıkmak için hazırlanmak olan 'küçük ve büyük oda'lar, 'doğancılar odası', 'seferli odası', 'kiler odası', 'hazine odası' ve 'has oda'dır. Her odanın başkanı durumunda ağalar ve her odada teorik dersleri okutan ve bir kısmı Saray dışından gelen hocalar bulunmaktadır. Enderun Mektebi'nde öğrencilere Türkçe, Farsça, Arapça, tarih, edebiyat, İslami Bilimler (Kur'an, Tefsir, Hadis, Fıkıh...), matematik derslerinin okutulmasının yanında bedensel gelişimleriyle ilgili olarak cirit atma, okçuluk, ata binme, güreş gibi spor faaliyetlerine önem verildiği, sanat alanında da musiki, hattatlık, resim, minyatür, şiir, ciltçilik gibi alanlarda çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Sarayda, en değerli hocalar ve üstatlardan ders alan ve saraydaki değerli kütüphanelerden yararlanan iç oğlanların son derece iyi yetiştirildikleri görülmektedir. Enderun Mektebi'nin en üst kademesi olan 'has oda'yı bitirenler ise beş ila yedi yılda bir ya da yeni bir padişahın tahta geçmesi dolayısıyla 'çıkma' diye tanımlanan sistemle saray dışında önemli görevlere atanmaktadırlar (Akyüz, 1982:64,65).

2.3. Enderun Mektebinde Odalar

Enderun'da odalar, aşağıdan yukarı doğru sırasıyla 'büyük ve küçük oda'lar, 'doğancı odası', 'seferli odası', 'kiler odası', 'hazine odası' ve 'has oda' olarak ayrılmıştır (Uzunçarşılı, 1988:477). Enderun'da 'büyük ve küçük oda'larda orta dereceye kadar öğrenim görülürken, diğer hazine ve kiler-i hassa odalarında ise döneminin yükseköğrenimine yakın bir öğrenim görülmektedir (Baykal, 1953:49).

Birer meslek okulu olan 'büyük ve küçük oda'lardaki iç oğlanlarının görevi Saraydaki en alt hizmetleri yerine getirmektir (Akkutay, 1984:87). 'Büyük ve küçük

oda'lar Enderun'da sadece okuma yazma ve sanat öğrenmek için oluşturulmuş odalar olup, bu odalarda öğrenim gören gençler Padişahın özel hizmetlerinde çalıştırılmamaktadır (Baykal, 1953:48). Bu odalılarının terfi ve nakil işlemlerinin, Kapı Ağası vasıtasıyla yapıldığı, isteklerin Kapı Ağası vasıtasıyla Padişah'a iletildiği görülmektedir (Uzunçarşılı, 1984'ten aktaran: Güngör, 2007:20). 'Büyük oda'nın amiri saray kethüdası, 'küçük oda'nınki ise oda kethüdasıdır. Odalara büyük ve küçük denmesi sadece fiziki durumlarındandır. Öğrenciler odaların alt basamağında öğretime başlamakta, üste doğru yükselmektedir. Enderun'un hazırlık sınıfları olarak da kabul edilen bu iki odaya alınacak öğrencilerin dış saraylarda var olan hazırlık okullarından seçilebilmesinin yanı sıra devşirme çocukların seçkinleri arasından da doğrudan seçilebildiği görülmektedir. Fatih Sultan Mehmed döneminde kurulan 'büyük oda' ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde kurulan 'küçük oda', 1675 yılında hazırlık sarayları ile birlikte kaldırılmıştır (Akçakaya, 2018:217).

Başında doğancı başının bulunduğu 'doğancı odası', padişaha avda yardımcı olmakla görevli, doğan ve şahin gibi av hayvanlarını yetiştiren koğuştur. 'Doğancı odası', 'büyük ve küçük oda'larda yetişerek, üst odalara yükselmeyi hak eden ve dolama giymekten kaftan giymeye terfi eden Enderunlulardan oluşmaktadır (Günay, 2004:139). Hane-i Bazyan da denilen ve 40 kişilik mevcudu bulunan odanın bir diğer görevi padişah avdayken dışarıdan av hayvanı getirenlere bahşiş çıkartılması ve getirilen avın padişaha sunulmasıdır. Bu doğan oğlanları aynı zamanda 'hazine odası'nın temizlik günleri nöbetlerinde de görev yapmaktadır (Baykal, 1953:66,67).

Hane-i Seferli de denilen 'seferli odası' IV. Murad zamanında 1635 yılında kurulmuştur. Bu oda ilk olarak 'büyük oda' ve 'küçük oda' oğlanlarından seçme yapılarak meydana getirilmiştir (Hammer'den aktaran: Akkutay, 1984:90). İçinde savaşı yetiştirildiği için seferli yani sefere çıkan adını almış olan 'seferli odası' daha sonra bir sanat okuluna dönüştürülmüştür. Musikişinaslar, kemankeşler, hanendeler, berberler, pehlivanlar, hamamcılar ve tellaklar yetiştirilmiştir (Akçakaya, 2018:218). Öğrencilerin hem teorik hem de pratik eğitimi bir arada gördükleri bu koğuşta dokuma, musiki, deri işleri, oyma ve kakma işleri gibi çeşitli meslek dallarında yetiştirilmelerine çalışılmıştır (Işık ve Güneş, 2017:7,8). 'Seferli odası' 1831 yılında lağv edilmiş, burada bulunan ağalar 'hazine odası' ve 'kiler odası'na nakledilmiştir (Uzunçarşılı, 1984'ten aktaran: Güngör, 2007:26).

'Kiler odası', Fatih Sultan Mehmed zamanında kurulmuştur (Uzunçarşılı'dan aktaran: Akkutay, 1984:94). 'Kiler odası'nda eğitilen ve 70-100 arasında değişen öğrencilerin sayısının 16. yüzyıl sonlarında 30 ila 40'a kadar düştüğü görülmüştür. Okuma-yazmanın yanında, belirlenen ilim ve fen alanlarındaki öğrenimleri devam eden bu odadakiler padişah için yemek pişirmek, salata yapmak, sofrta kurmak, şurup ve reçel hazırlamak gibi görevleri yürütmüşlerdir. Sarayın mutfağını oluşturan 'kiler odası', yemek odası olup yönetimi kilerci başına aittir (Baykal'dan aktaran: Akkutay, 1984:94).

'Hazine odası', Fatih Sultan Mehmed devrinde ve İstanbul'un fethinden sonra kurulmuştur. 'Kiler odası'ndan bir derece yüksek, 'has oda'dan bir derece aşağı olan odanın görevi saray hazinelerinin kayıt altına alınması ve korunmasıdır. 'Hazine odası'nın, Yavuz Sultan Selim döneminde daha da geliştiği ve teşkilatlandığı görülmüştür (Akkutay, 1984:97). Hazine-i Enderun isimli yapı dört büyük oda, dehliz ve bodrumlardan oluşmaktadır. Bu odalarda devletin kuruluşundan itibaren toplanmakta olan çok sayıda değerli eşya muhafaza edilmiştir. Muhafaza edilenlerden en değerlileri ise İstanbul'un fethi, Suriye ve Mısır'ın ilhakından sonra bu odaya kazandırılan Bizans ve Tomanbay hazineleridir (Güngör, 2007:33). Bu odanın amiri hazine kethüdasıdır. Saraydaki sayıları 2000 civarında bulunan terzi, kürkçü, kuyumcu, nakkaş, kılıççı, sorguççu gibi sanatkârlar bu odaya tabidir. Odanın hizmetlerine hazineli denilmektedir. Bunların görevleri Enderun hazinesini muhafaza etmek, buradaki hazine ve elbiseyi zaman zaman temizlemektir (Akçakaya, 2018:218,219). Sarayın ekonomik işleriyle ilgilenen ve odanın başkanı olan hazine kethüdası ise harcamalarla ilgili aylık olarak padişaha bilgi vermek ve hazinede yer alan eşyanın korunmasıyla görevlidir (Günay, 2004:139).

'Has oda', Enderun Mektebi'nde eğitim - öğretimin en yüksek kademesini ifade etmektedir. Bu odadaki eğitimin temel ve yegâne hedefi elemanları idarecilik yönünden geliştirmektir. 'Has oda'da eğitimler teoriden çok uygulamalı olarak yürütülmüştür (Akkutay, 1984:104). Diğer odalarda yetiştirilenlerin yetenek ve becerileri değerlendirilerek 'has oda'ya yükselebildiği; bunların arasından ise kazandıkları yöneticilik deneyimleri ve doğal olarak padişaha yakınlık ve sadakatleri ile öne çıkanların ihtiyaç duyulan alanlarda yönetim görevlerine getirildiği görülmektedirler (Günay, 2004:140,141). 'Has oda'da görev yapanlardan bazıları, buradaki görevlerini tamamladıktan sonra, devletin üst düzey yönetici

kadrolarında görev alarak önemli hizmetler ifa etmişlerdir (Güngör, 2007:103). Odanın amiri has odabaşdır. En son sınıf olan 'has oda'ya kadar gelenler bir tür mezuniyet ve yeterlilik göstergesi olan 'çıkma' tabiriyle çıkarılmışlar, çırak edilmişler ve her türlü hükümet ve ordu işlerinde görev yapmışlardır (Akçakaya, 2018:219,220).

2.4. Enderun Sisteminin Çöküşü

Enderun Mektebi Osmanlı Devleti'nde padişaha bağlı kul yetiştirmek maksadıyla kurulmuş olan bir kurumdur. Kapıkulu denildiği zaman akla gelen ilk unsur sadakattir. Özellikle fetih politikasının yoğunlaştığı bölgelerden devşirilen talebelerde liyakat hep ön planda olmuştur. Değişen dünya düzeni, içerisinde sosyal ve siyasal olaylara bir manada seyirci kalan Osmanlı Devleti'nde sosyal devlet anlayışı zamanla özelliğini kaybetmeye başlamış, sonuç olarak Enderun'da ve devşirme sisteminde büyük aksaklıklar kendini göstermiştir (Oğuz, 2008:30,31).

Osmanlı Devleti'nde, 17. ve 18. yüzyıllarda askeri ve siyasal alanlarda yaşanan düşüş, Enderun'un yapısında da hissedilmiştir. Bu dönemde savunma için silahlı mücadelenin yanı sıra diplomatik görüşmelerin de önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin askeri ve siyasal eğitim kurumu olan Enderun Mektebi üzerinde öğretim programından çok, yönetim tarzı bakımından önemli değişiklikler yaşanmasına yol açmıştır (Akkutay, 1984:28).

Devletin gerilemesini engellemek için ıslahat çalışmalarının yapılmasından Enderun Mektebi de nasibini almıştır. Mektep II. Mahmud döneminde esaslı bir değişikliğe uğramış, Yeniçeri ocağının yerine kurulan ordunun takım ve bölüklerine küçük ve büyük subay olarak Enderunluların tayini üzerine mektebin önemi azalmıştır. Okulun öneminin bu şekilde azalmasında ayrıca yöneltilen eleştiriler de etkili olmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu okula özellikle Türk beyliklerinden kimseyi almadığı belirtilerek bu düşüncenin arkasında, eğer Enderun'a Türk öğrenci alınsaydı buradan yetişen her Türk öğrencinin bir beylikle irtibatı olacak, bu durum ise ileride Sadrazamlığa kadar yükselecek bu kişinin kendi beyliği ile ilişki kurmasının Osmanlı'nın geleceğini tehlikeye sokacağı düşüncesi olduğu belirtilmektedir. Devşirme ve köle çocuklarından yetiştirilen kişilerce doldurulduğu eleştirisi de yapılmaktadır. Son dönemde rüşvet vererek bu okula çocuklarını göndermek isteyenler de çıkmıştır (Akçakaya, 2018:220,221). Sonuç

olarak Enderun Mektebi 1 Temmuz 1909 tarihinde yayımlanan kararname ve yayımlanan bir de talimatname ile lağvedilmiş; ‘has oda’, ‘hazine odası’ ve ‘seferli odası’ da adları ve görevleriyle birlikte kaldırılmıştır (Akkutay, 1984:29).

3. ENDERUN MEKTEBİ'NE BENZER BAZI YURTDIŐI UYGULAMALARI

Üst düzey yöneticilerin yetiştirilmesinin gerekliliği ve önemi İngiltere, Japonya, İtalya gibi pek çok ülkede kabul edilmiş ve yöneticilerin yetiştirilmesi amacıyla kurumlar oluşturulmuştur. Yönetici yetiştirilmesi konusu zaman içinde bir sektöre dönüşmüş ve bu alanda kamu kurumlarının yanı sıra özel kuruluşlar tarafından da çalışmalar yürütölmeye başlanmıştır. Yöneticilerin yetiştirilmesi konusunda çalışmalar yürüten özellikle batılı ülkelerde kurulan özel kuruluşların yöneticilere işletme, pazarlama, insan kaynakları yönetimi gibi çeşitli alanlarda eğitim programları sundukları görölmektedir (Günay, 2004:173-186). Fransız Ulusal Yönetim Okulu (ENA- Ecole Nationale d'Administration), yüzyıllara dayalı köklü geçmişıyle *İngiltere'de idarecilerin yetiştirildiği bir okul olan ve bazı yönleriyle Osmanlı sarayındaki Enderun Mektebi'yle arasında şaşırtıcı benzerlikler bulunan Eton Koleji* ve ABD'de faaliyetlerini sürdüren Federal Yönetim Enstitüsü de (FEI- Federal Executive Institute) *yönetici yetiştiren kurumlar arasındadır*.

3.1. ENA (*École Nationale d'Administration*)

ENA, kamu yöneticisi yetiştirilmesi konusunda akla gelen ilk eğitim kurumu olarak sahibi olduğu yönetsel miras ile dünya genelinde kendine önemli bir etki alanı yaratmıştır. ENA, “adli ve askeri kamu kurum ve kuruluşları” dışında Fransa’da tüm kamu kurum ve kuruluşlarında yönetici olarak görev alabilmek için bitirilmesi zorunlu bir yönetim okulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün yüksek yönetici üretim merkezi haline dönüşmüş olan ENA farklı disiplinlerden gelen deneyimini kamu işletmeciliği perspektifi ile yeni yönetim uygulamalarına yansıtmakta ve bu çerçevede eğitimlerine devam etmektedir (Akçakaya, 2018:223).

ENA'nın yüksek kamu hizmetindeki kariyerlere hazırlayan eğitimine katılımlar yarışma sınavıyla gerçekleşir. Bu eğitime, üniversiteden mezun olduktan sonra, aday halen kamu hizmetinde çalışırken veya dışarıda mesleki yaşamını sürdürürken katılabilir. Her yıl ENA'ya giriş için 2004 yılından bu yana Avrupa Birliği vatandaşlarına açık; ancak giriş sayısı sınırlı olan (üç defadan fazla girilemez) üç ayrı sınav yapılmaktadır:

- (1) Üniversiteyi bitirmiş (lisans) öğrenciler için gerçekleştirilen sınav,
- (2) Kariyer memurları veya hükümet çalışanları için gerçekleştirilen sınav ve
- (3) En az sekiz yıllık mesleki deneyime sahip seçilmiş (sivil) özel sektör çalışanları için gerçekleştirilen sınav (ENA, 2020).

ENA, mezunlarına her biri devletin yönetim merkezinde bulunan (bakanlıklarda, yerel yönetimlerde, elçiliklerde, vb.) çok çeşitli iş ve kariyer olanakları sunmaktadır. Yürürlükteki görevlendirme usulleri mesleki hareketliliği desteklemekte ve mezunların kariyerleri ilerledikçe tecrübelerini ve yeteneklerini daha da zenginleştirmelerine imkân sağlamaktadır (ENA, 2020d). Giriş sınavı; yeterlik sınavı (uygunluk) ve seçilenler için kabul sınavı olmak üzere iki aşamalıdır. Yeterlik sınavı; kamu hukuku, ekonomi ve çağdaş meseleler, sosyal sorunlar ve kamu maliyesi konularını kapsar. Kabul sınavı ise Avrupa Birliği üzerine sözlü sınav, Uluslararası konularda sözlü sınav, görüşme, grup etkileşiminin değerlendirmesi ve yabancı dil yeterliliğini içermektedir (ENA, 2020a-ENA, 2020b-ENA, 2020c).

İlk sınav, üniversitelerde lisans eğitimi tamamlamış öğrenciler içindir. Bu sınav, üniversitelerin işletme ve mühendislik bölümlerinden mezun olanları, eğitim fakülteleri ile bazı askeri akademileri ve siyaset bilimi enstitülerinin mezunlarını kapsar. Sınava Fransız uyruklu olanlar ile Avrupa Birliği üyesi bir devletin vatandaşları lisans veya eşdeğeri bir belgeye sahip olmaları durumunda başvurabilirler (aslında uygulamada sınava giren tüm adayların yüksek lisans derecesi olduğu görülmektedir) (ENA, 2020a).

İkinci sınav, en az dört yıl etkili hizmet veren kariyer memurları ve hükümet çalışanları için tasarlanmıştır. Adayların mesleki deneyimleri belirli bir yarışma sınavı temelinde değerlendirilir. Uygulamada, okula kabul edilen devlet memurları, kamu hizmetinde çok çeşitli geçmişlere sahiptir. Bunlar, akademisyenler ve ilkökul öğretmenleri, yerel yönetimlerde çalışanlar, hastane yöneticileri, merkezi hükümetin tüm bakanlıklarının bürokratları, askeri personel, müze müdürleri ve diğerleridir. Sınava Fransız uyruklu olanlar ile Avrupa Birliği üyesi bir devletin vatandaşları sınav yılının son günü itibarıyla eğitim süreleri hariç en az dört yıllık devlet hizmetini belgelendirmeleri halinde katılabilirler (ENA, 2020b).

Üçüncü sınav, özel sektörden gelen ya da toplam sekiz yıllık mesleki deneyime sahip, ulusal, yerel ya da sendika düzeyinde yöneticilik yapan seçilmiş kişiler içindir. Uygulamada, bu sınava girenler arasında idari müdürler, gazeteciler, avukatlar, denetçiler, danışmanlar ve diğerleri bulunmaktadır. Sınava Fransız uyruklu olanlar ile Avrupa Birliği üyesi bir devletin vatandaşları sınav yılının yetkililerce belirlenen tarihi itibarıyla, en az toplam sekiz yıllık mesleki deneyimini belgelendirmeleri halinde katılabilirler (ENA, 2020c).

3.2. Eton Koleji (Eton College)

İngiltere'nin en büyük ve prestijli ortaöğretim kurumlarından biri olan Eton Koleji, VI. Henry tarafından 1440–1441 yıllarında kralın verdiği bir fondan burs alan 70 nitelikli çocuk için kurulmuştur. Eton Kolejinde öğrencilerin seçimi 12 ila 14 yaş arasındaki erkeklere açık olan bir yarışma sınavının sonuçlarına göre gerçekleşmektedir. Erkek çocukları 13 yaşlarında Eton'a girerler ve üniversiteye girmeye hazır olana kadar bu kolejde eğitime devam ederler (Eton, 2020).

Eton Koleji erkek çocuklarının devam ettiği tam zamanlı yatılı bir okuldur. Kolejdeki eğitimde mükemmellik arayışında bağımsız düşünce ve öğrenmenin en iyi alışkanlıkları teşvik edilir. Çocukların güçlü yönlerini keşfetmelerine, özel yeteneklerinden en iyi şekilde yararlanmalarına katkı sağlamak üzere tasarlanmış geniş tabanlı bir eğitim imkânı sunulur. Eton Kolejinde bireysellik, farklılık, ekip çalışmasının önemi ve her çocuğun okulun ve toplumun yaşamına yaptığı katkıya saygı göstermek önemsenir; özgüven, coşku, azim, hoşgörü ve dürüstlük teşvik edilir. Ayrıca öğrencilerin fiziksel sağlığı, duygusal olgunluğu ve manevi zenginliğinin gelişimi de desteklenir (Eton, 2020a).

3.3. FEI (Federal Executive Institute)

ABD'de Federal Yönetim Enstitüsü (FEI- Federal Executive Institute), anayasal rollerinin farkında olan liderlerle, geniş bir kurumsal görüşe sahip olan federal yöneticilerle birlikte çalışarak devlet kurumlarının performansını iyileştirmeyi amaçlamaktadır (OPM, 2020). Federal Yönetim Enstitüsü, *Uluslararası Liderlik Gelişim Programları* ve *Demokratik Bir Toplum için Liderlik* gibi eğitim programlarını insanlara sadece çözüm bulmaya yardımcı olmakla kalmayıp, değişimleri sürdürebilmeleri için gerekli becerileri öğretmekte ve bunu sınıf temelli öğrenme ile proje temelli deneyimlerin entegre bir karışımı

ile uygulamaktadır (OPM, 2020a). Enstitü, ABD Personel Yönetimi Ofisi (OPM - Office of Personnel Management) tarafından 1968 yılında üst düzey liderler için bir yönetici - yönetim geliştirme ve eğitim merkezi olarak kurulmuştur. Enstitü dinamik ve dönüşümcü kamu sektörü liderliği için kritik öneme sahip beceri, tutum ve davranışları geliştirmek için yürüttüğü çalışmalarla kuruluşundan bugüne 25.000'den fazla yöneticiye hizmet vermiştir. Enstitü bu misyonu, küçük grup çalışmaları yoluyla katılımcıların ve herkesin hem öğretmen hem de öğrenci olduğu öğrenme topluluklarıyla gerçekleştirmektedir. Federal herhangi bir ödenekten yaralanmayıp faaliyetlerini eğitim ücretleriyle yürüten enstitü kendi eğitim kadrosu dışında 150 civarında yardımcı öğretim elemanı ile Harvard Üniversitesi, Georgetown Üniversitesi ve Maxwell Syracuse Üniversitesi de dahil olmak üzere çok çeşitli ABD kolej ve üniversitelerinin de desteğini sağlamaktadır (OPM, 2020).

4. ENDERUN MEKTEBİ'NİN GÜNÜMÜZ MODELLEMESİ

Yakın tarihsel süreçte yönetici yetiştirme ve eğitime denildiğinde ilk aklı gelen kurumlardan birisi olan Mekteb-i Mülkiye, 1925 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde Siyasal Bilgiler Okulu olarak kurulmuş ve kamu kesimine yönetici yetiştiren bir kurum olarak hizmet vermiştir. Ancak zaman içinde üniversite sayısının çoğalması ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin yaygınlaşması Mekteb-i Mülkiye'nin kamu yöneticisi yetiştirme konusundaki egemen konumunu kaybetmesine neden olmuştur (Kurban, 2016:76).

Misyonu, Türkiye ve yakın coğrafyasına, kamu yönetiminin çağdaş gelişimine yönelik bilimsel çalışmalar yaparak, idare sanatına eleman yetiştirmek ve memurların yönetici olarak yetişmesini hedeflemek ve kamu yönetimi alanı için öğretim elemanı yetiştirmek olarak tanımlanan Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) ise, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) arasında yapılan bir teknik yardım anlaşmasına dayanılarak 1952 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bünyesinde kurulmuştur (Sayıştay, 2013:1). Ülkemizde Enderun Mektebi sonrasında ENA benzeri bir eğitim kurumu olarak değerlendirilebilecek ilk yapının TODAİE olduğu söylenebilir. Ancak bu yapı zamanla kuruluş amacından uzaklaşmış (Akçakaya, 2018:224) ve 2018 yılında 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile TODAİE ile Türkiye Adalet Akademisi (TAA) kapatılmıştır. Daha sonra TAA 30762 sayılı Resmi

Gazetede yayımlanan 34 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden kurulmuş ve halen çalışmalarına devam etmektedir. Süreç Enderun Mektebi'nin günümüz uyarlamasını yapma noktasındaki çalışmamıza gerekçe teşkil eden iç içe geçmiş sorunları ortaya koymaktadır. Ülkemizde üst kademe idareci yetiştirmek için örgütlenmiş olan kurumların sınırlı sayıda olmasına ek olarak bu kurum mezunlarının istihdamında yapılan hatalar da zaten var olan krizlerin daha da derinleşmesine neden olmuştur.

Ülke için hayati öneme haiz kararların alınmasında, uygulanmasında ve denetiminde üstün eşgüdüm yeteneğiyle katkı sağlayan, devleti ve hükümeti temsil kabiliyet ve yeterliliğine sahip yöneticileri yetiştiren ve yönetim görevine hazırlayan kurumların gerekliliği göz ardı edilemeyecek bir gerçekliktir. Bugün sayıları az olan birkaç kurum oldukça sınırlı sayıda kamu yöneticisini belirli konularda yetiştirmektedir. Bu durum üst kademe yönetici adaylarının belirli alanlarda yetkin olmasını sağlarken yakın ve ilgili alanlara ilişkin sınırlı bilgiyle karar vermelerine ve sayısal olarak yetersiz kalmalarına neden olmaktadır.

Bilindiği üzere günümüz kamu yönetimi anlayışı Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim kavramları odağında Özel Yönetim, İşletme Yönetimi ve *Kamu Hizmeti* odağında şekillenmektedir. Dolayısıyla yönetim biliminin izlediği yol Enderun Mektebi'ndeki gibi salt bir 'idareci' değildir (Bu okullardan mezun olanlar kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmekten ziyade özel sektörde istihdam edilmektedir).

30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan üç (3) sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile üst kademe kamu yöneticileri ile kamu kurum ve kuruluşlarında atamalara ilişkin usul ve esasların belirlenmiş olması üst kademe yönetici yetiştirme konusunda sunulacak modellemenin gerekçelendirilmesine sağladığı katkı bakımından önemlidir. Bu Kararname ile üst kademe kamu yöneticilerinin atanmasında uyulacak usuller, şartlar, görev süreleri, terfi konuları belirlenmiştir. Bu kapsamda bazı kadrolara atanabilmek için ön şartlar belirlenmekle birlikte üç (3) sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan (Diyanet İşleri Başkanı, Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı, Bakan Yardımcıları, Valiler, Büyükelçiler .) kadro, pozisyon ve görevlere atanacaklarda ve ekli (II) sayılı cetvelde yer alan (Dışişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Üyeleri, Diploması Akademisi Başkanı, Polis Akademisi Başkanı, Sayıştay Savcıları, Gelir İdaresi Başkanları.) kadro,

pozisyon ve görevlere atanacaklarda; “657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımaları, en az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmaları, atanılacak göreve bağlı olarak en az beş yıl çalışmış olmaları” şartları aranmaktadır (mevzuat.gov.tr/Mevzuat Metin/19.5.3.pdf).

Bu kararname ile üst kademe kamu yöneticilerinin kamu personeli içerisinde veya özel sektör tecrübesi olan kişiler arasından atanmasının önü açılmıştır. Burada üzerinde düşünülmesi gereken nokta liyakati esas alan bir anlayışla, farklı uzmanlık alanlarını da içine alan, her an göreve hazır bir üst yönetim havuzunun nasıl oluşturulacağıdır. Üst kademe kamu yöneticisi olarak atanabilmenin ön şartlarından olan en az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olunması gerekliliğinden hareketle eğitim veren üniversitelerin eğitim konularına ilişkin alan yelpazesinin çok çeşitli olmasının bir avantaj olduğu söylenebilir. Bu durum aynı zamanda üst kademe kamu yöneticisi olma eğiliminde olan daha fazla adayın varlığı anlamına gelmektedir. Eğitime katılmaya karar veren yetişkinlerin önlerindeki zorlu sürece hazır olmaları ve karar verme aşamasında etkin rol oynamak istemeleri eğitimin başarılı sonuç vermesi noktasında önem taşımaktadır.

Öğrenme hedeflerinin yetişkin bireylerce belirlenmesi öğrenme motivasyonu için önemlidir (Knowles, 1973:52). Daha iyi bir iş, gelir artışı, işinde yükselme, yaşam kalitesini yükseltme gibi faktörler yetişkin bireyleri eğitime yöneltmektedir. Hangi alanda eğitim görürse görsün birey için işinde yükselme ve karar verme mekanizmasında yer alabilme imkânı eğitimin her alanında güdüleyici olacak ve bu durum eğitimde toplam kaliteye olumlu yansımaktır. Kaliteli bir ürün veya hizmetin ancak iyi bir eğitimle mümkün olacağı unutulmamalıdır.

Kurum ve kuruluşlar gibi tüm örgütlü yapıların verimliliği, çevreye uyumu ve varlığını sürdürebilmesi üst kademe yönetimlerin belirlediği stratejilere ve bu stratejilerin uygulamadaki başarısına bağlıdır. Üst yönetimin dış çevre ile etkileşimi ve çevresel koşullardaki değişimi takip edebilmesi doğru stratejileri belirleyebilmesinin temel dayanak noktalarındandır. Hesap verebilirlik ve şeffaflık için doğru bütçeleme, çevreye uyum ve gelişmeleri takip edebilmek için ise mevzuat değişikliklerinin izlenebilmesi bu noktada büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Üst kademe kamu yöneticisi adaylarının eğitimlerinin önemli bir parçası olarak yasama faaliyetlerinin yürütüldüğü Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapısı,

görevleri ve yetkileri ile kanun yapım ve denetim süreçlerine ilişkin doğru ve yeterli bilgileri edinebilmeleri amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde en az dört ay süreyle (her yıl yasama takviminin başlangıcı olan 1 Ekim tarihini takip eden süreçte komisyon ve genel kurul çalışmalarını izleyebilecek pozisyonda) görevlendirilmeleri önem arz etmektedir.

Üst kademe kamu yöneticileri ile kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapacak her kademedeki yöneticilerin eğitimi kurumsallaşmış bir yapı içerisinde sürdürülmelidir. İhtiyaç duyulan bu sistemde dönemi itibarı ile başarılı bir eğitim öğretim sürecini ihtiva eden Enderun; öğrenci kaynağı, eğitim süresi, eğitim programı, eğiticileri, yöneticileri, yetiştirme süreçleri ile mezuniyet ve istihdamı içeren '*çıkma*' gibi sistemin temel özellikleriyle örnek alınabilir bir yapı olarak değerlendirilmiştir.

Enderun Mektebi'nin eğitim modelinde büyük bir imparatorluğun hükmettiği coğrafyadan seçilerek gelmiş yetenekli öğrencilerin var olan tüm imkânlarla eğitildiği görülmektedir. Bu duruma ek olarak bugün zorunlu eğitim öğretim çağında olan kitlenin büyüklüğünü de değerlendirmeye aldığımızda günümüz eğitim kurumlarının Enderun Mektebi ile aynı başarıyı göstermesini beklemek pek gerçekçi olmayacaktır (Ödemiş, 2014:72). Ancak, Cumhurbaşkanlığı üç (3) numaralı kararnamesinde belirtilen mevzuata uygun olarak oluşturulacak yeni bir sistemle üst kademe kamu yöneticisi yetiştirme zorunluluğunun yurt içi ve yurt dışındaki üstün yetenekli insan kaynağının tespiti ve değerlendirilmesine imkân sağlayacağı unutulmamalıdır.

Yüksek kademe kamu yöneticisi yetiştirmek amacıyla Cumhurbaşkanlığına doğrudan bağlı olarak yeni bir eğitim kurumu kurmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yürütme kuvvetinin Cumhurbaşkanlığı Makamında temsil ediliyor olmasıdır. Cumhurbaşkanlığı makamı nezdinde *tekleşmiş* bir lisansüstü eğitim uygulaması "*Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisi*" isminde olmalıdır. Bu ismin önerilmesinin ilk sebebi tüm memurluk sistemi içinde istidam edilen personeli kapsamayacak oluşudur. İkinci sebebi ise bu eğitimin asgari lisans eğitim seviyesinin üstüne eklenerek tam bir *yetiştirmeyi* amaçlıyor olmasıdır. Örgütlenme şekline geldiğimizde ise Akademi sıfatının seçilmiş olması kelimenin etimolojik kökenine (Plato akademisinden günümüze değin) atfen evrensel bir yönetim

paradigmasından etkilenecek olmasıdır. Cumhurbaşkanlığına bağlı bu kurum yönetici adaylarının seçilme, yetiştirilme ve yeterliliğiyle ilgili sınavlar sürecinde geçerli, güvenilir ve adil bir ölçme konusunda Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ile birlikte çalışmalıdır. Yine bu kurum yaşam boyu öğrenme ilkeleri kapsamında öğrenci potansiyellerini takip edebilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığıyla (MEB) veya diğer kamu ve özel kişi ve kuruluşlarıyla işbirliği halinde çalışmalarını yürütmelidir.

Çalışmaların bir akademik takvim çerçevesinde yürütülmesi öğrenenlerin hazırlık yapabilmelerine imkan verecektir. Mesleki ve teknik alanlara ilişkin kamu hizmeti veren çalışanların yönetici yetiştirme eğitimlerinden geçirilerek önce alt ve orta kademe yöneticiliğinde görevlendirilmeleri sağlanmalı, daha sonra gerekli şartları taşımaları halinde Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisine alımları yapılmalıdır.

4.1. İnsan Kaynağı

Enderun Mektebi'ndeki devşirme sistemi veya pençik sistemindeki gibi küçük yaştaki çocukların öğrenci olarak alımı günümüz Türkiye'sinde elbette mümkün değildir. Ancak, üst kademe yönetici yetiştirme okullarına kabul edilecek her seviyedeki öğrencinin seçimi tüm dünyada MEB, Büyükelçilikler, Maarif Vakfı ve başka kurum/kuruluşlar aracılığıyla yerine getirilebilir.

Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerini (BİLSEM) konu alan bir araştırma süreçte farklılıkları barındırmakla beraber her iki sistemin de öğrenci seçimindeki hassasiyet ve titizlik; fen bilimleri ve sanat alanında verilen dersler ile öğrencilerin başarı değerlendirmesi ve yaş sınırlaması gibi yönlerden benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur (Tuncay, 2015:67,68). Bu yönüyle MEB tarafından örgün eğitim sisteminde, tüm öğrencilerle aynı müfredata tabi tutulan fakat diğer öğrencilerden ayırt edici bireysel özelliklere sahip öğrencileri değerlendirmeyi amaçlayan BİLSEM öğrencilerinin performansı ve Liselere Geçiş Sistemi (LGS) merkezi sınavıyla yerleşen öğrencilerin performansı izlenmeli ve değerlendirilmelidir. ÖSYM tarafından yapılan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ile yerleşen öğrencilerin performansı da mutlaka izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme ve gözlemler sonunda belirgin özellikleriyle öne çıkan öğrencilerin üst kademe insan kaynağı yetiştiren okula

devamına ilişkin süreç oluşturulmalı ve takip edilmelidir. Yüksek kademe kamu yöneticisi olarak görev alabilmenin ön şartları arasında bu Akademi'deki eğitimi başarıyla tamamlama mutlaka yer almalıdır. İstisnai uygulamalar olacaksa bile çok sıkı şartlara bağlı olmalıdır. Adaylar akademiye, üniversiteden mezun olduktan sonra doğrudan, halen kamu hizmetinde çalışırken veya dışarıda özel sektörde mesleki yaşamını sürdürürken katılabilmelidir.

Dil eğitiminin önemi ve farklı ülkelerin kültürel özelliklerinin bilinmesinin katma değeri göz önünde tutularak Maarif Vakfı tarafından yurt dışında açılan okullarda eğitim gören üstün yetenekli Türk öğrencilerin tespiti yapılarak eğitimi takip edilmeli, Büyükelçilikler aracılığıyla bu öğrencilerin üst kademe insan kaynağı yetiştiren okula devamına ilişkin işlemler yürütülmelidir.

Öğrenim hayatlarının hangi aşamasında tespit edilirse edilsin bu öğrenciler ihtiyaç halinde burslarla desteklenmeli, projelerde görevlendirilmeli ve gerek okulun tavsiyesi, gerekse davet usulüyle yönetici yetiştirmeyi amaçlayan modern eğitim programlarının uygulandığı sisteme dahil edilmelidir. Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca, Millî Eğitim Bakanlığı, Maarif Vakfı ve Üniversitelerin eğitim süreçlerinde üstün yetenek ve akademik başarılarıyla ön plana çıkan öğrencilerinin kamuda istihdam edilenleri değerlendirilmek ve gerektiğinde davet edilmek üzere düzenli aralıklarla Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisine bildirilmelidir. Akademinin yapacağı bu davet bilgilendirme, ön mülakat ve yapılacak sınava davet süreçlerini içermelidir.

Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisinin insan kaynağı, Enderun Mektebi'nden farklı olarak sadece erkekler arasından değil herhangi bir ayırım yapmadan tüm üstün yeteneklilerin veya kurumların orta kademe yöneticileri ile özel sektörden (yurt dışı veya içinden) en az lisans mezunu olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasından karşılanmalıdır.

4.2. Başvuru ve Sınav

Sınava başvuracak adaylarda; üst seviye yabancı dil yeterliliği, yaş, kamu veya özel sektörde en az beş yıl çalışma tecrübesi, olumlu performans (kamu çalışanları için sicil amirinin vereceği puan, özel sektör için referans mektubu), herhangi bir suç/fiil nedeniyle (hükmün açıklanmasının geriye bırakılma halleri dahil) adli ve idari cezası bulunmama şartları aranmalıdır. Yüksek Kademe Kamu

Yöneticisi Yetiştirme Akademisi tarafından her yıl yapılacak sınava 40 yaşını tamamlamamış adaylar en fazla beş kez girebilme hakkına sahip olmalıdır.

Sınav, adayların hazır bulunuşluk ve bilişsel yeterliliklerini ölçen birinci aşama ve adayı tanıma, uygunluğunu tespiti içeren bireysel değerlendirme aşamalarından oluşmalıdır. Sınavda kullanılacak ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında MEB, ÖSYM ve Üniversitelerden destek alınmalıdır.

4.3. Eğitimin İçeriği

Akademide eğitim süresi en az iki yarıyılı ders olmak üzere dört yarıyıldan oluşmalıdır. İlk iki dönemde teorik dersler, üçüncü dönem uygulamalı eğitimler ve eğitim gezileri, dördüncü dönemde ise staj ve değerlendirmeden oluşmalıdır. Eğitim sürecinde katılımcıların etkin olarak rol alması sağlanmalıdır. Eğitim sadece kuramsal değil bireysel farklılıkları da gözetecek şekilde uygulamaya dayalı olmalıdır.

Ders müfredatında; kamu hukuku, idare hukuku gibi hukuk derslerinin yanı sıra uluslararası ilişkiler, yönetim ve organizasyon, planlama, liderlik, proje döngüsü, etkili konuşma, mali mevzuat, iletişim, koordinasyon, istatistik, etik, bürokrasi, kriz yönetimi, bilimsel araştırma yöntemleri, yazışma ve protokol kuralları gibi derslerin bulunması gerekmektedir. Üst seviye bir mesleki eğitim düzenlemesi olan sistem temelde yetişkin öğrenenleri kapsadığından eğitimcilerin kolaylaştırıcı rolüyle katılanların tecrübesinden yararlanması önemlidir. Katılanların geçmiş öğrenmelerinin önemi asla göz ardı edilmemelidir. Üst kademe yönetici adayının aldığı teorik eğitimleri destekler nitelikte eğitim gezilerine katılması ve süreci raporlaması sağlanmalıdır. Eğitsel geziler, planlı olmak kaydıyla yasama faaliyetlerinin her aşamasını (komisyonlar, alt komisyonlar, genel kurul faaliyetleri), yöneticinin alanıyla ilgili çalıştay ve konferansları kapsamalıdır. Kriz Yönetimi, etkili konuşma, yazışma gibi derslerin değerlendirme aşamasında uygulamaya mutlaka yer verilmeli ve değerlendirmeler mümkün olduğunca uzmanlardan oluşan bir heyet tarafından yapılmalıdır.

4.4. İstihdam

Üst kademe kamu yöneticilerinin belirlenmesinde ve atanmasında öncelikli kaynak bu eğitimi başarı ile tamamlayanlar olmalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere istisnai atama ve görevlendirmeler sıkı şartlara bağlanmalı ve mutlaka hukuki

düzenleme yapılmalıdır. Okulun özel nitelikli bir okul olduğu unutulmamalı, bu yönüyle amacına uygun olarak yetiştirilen insan kaynağının da istihdamda en iyi şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Temelde aynı eğitimi almış farklı kurumların üst yöneticilerinin görev aldığı bürokratik alan verimli, etkin ve rasyonel çalışma ortamları oluşturacaktır. Enderun Mektebi'nin yüz yıllar boyunca yönetici yetiştiren bir okul olması ona atfedilen değerle doğrudan bağlantılıdır. Amacı üst kademe kamu yöneticileri ile ilgili usûl ve esaslar ile kamu kurum ve kuruluşlarında atama usûl ve esaslarını belirlemek olan 3 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin ekli cetvellerindeki kadro ve görevlerin sayısı ile görev süreleri Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisinde eğitim-öğretime katılacak adayların sayısının tespitinde belirleyici rol oynamalıdır.

4.5. Denetim ve Kontrol

Günümüzün rekabetçi ve dinamik dünyasında, en az özel sektör kadar kamu sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların da misyonunu ve amacını oluşturan taahhütlerinin, hedefleri ve hedefleri yerine getirme yeteneğinin sürekli olarak değerlendirmesi gereklidir. Stratejik hedeflerine ulaşmak için desteklenmesi gereken kurumsal eksikliklerin tespiti ile mevcut kaynakların ve yeteneklerin kapsamlı olarak değerlendirmesi esastır. Bu kapsamda Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisi'nin tüm faaliyetlerini denetleyecek sistemin işlerliği ve gelişimine katkı sağlayacak bir kontrol ve yürütme mekanizmasının oluşturulması gerekir.

Bu İcra Kurulunda Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Milli Eğitim, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Dışişleri Bakanlıkları temsilcileri, Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) temsilcisi ve Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisi Başkanı yer almalıdır. Kurulun sekretarya işlemleri Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı tarafından yürütülmeli, Kurul olağanüstü durumlar haricinde yıllık hazırlanan takvime bağlı olarak düzenli aralıklarla (örn. iki ayda bir) toplanmalı, Kurul gündemi Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı tarafından oluşturulmalıdır.

Ayrıca üst kurul Cumhurbaşkanlığı Makamına sunulmak üzere düzenli olarak ve ayrıca talep halinde derhal danışma, denetim ve tavsiye raporları hazırlamakla görevli olmalıdır. Kurulun karar ve tavsiyelerinin Akademi için bağlayıcılığı olmalıdır.

SONUÇ

Yetişkin eğitiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili pek çok çalışma yapılmış ve çeşitli varsayımlar ortaya konulmuştur. Tek bir doğru yöntem ve yol ortaya konulamamakla birlikte bu akademide öğrenim göreceklerin yasal, fiziksel, psikolojik ve sosyolojik açıdan yetişkin bireyler olduğu gerçeğinden hareketle tasarlanacak öğrenme deneyimlerinin yetişkin eğitimi ilkeleriyle örtüşmesinin yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Yetişkinler bir konuda öğrenmeye başlamadan önce neyi, neden ve nasıl öğreneceklerini bilmeye ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle akademik takvim ve diğer açıklamalarla süreç hakkında bilgilendirilmeleri önemlidir. Kendi yaşamlarıyla ilgili sorumlulukları alma eğilimindeki yetişkinlerin gerçek yaşamda karşılaşacakları problemlerle başa çıkmalarına katkı sağlayacak eğitimlere ilgi duydukları unutulmamalıdır. Bu nedenle öğrenme yönelimleri sorun ya da problem merkezlidir. Her yetişkin yaşamı boyunca edindiği bilgi ve tecrübeleri öğrenme ortamına getirecektir. Eğitimin bu zengin kaynaktan yararlanılacak şekilde olabildiğince kişiselleştirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca yetişkinlerin öğrenme motivasyonunda terfi, daha iyi bir iş, daha yüksek bir maaş gibi dış güdüleyicilere göre işinde mutlu olma ve yaşam kalitesi gibi içsel baskıların daha etkili olduğu unutulmamalıdır.

Başta kamuda olmak üzere her alanda üst düzey yöneticilerin tespiti, görevlendirilmesi ve yer değiştirmelerinde gerekli eğitimlerden geçmiş olmanın ve liyakatin esas alınıyor olması özelde kurumlarda, genelde ise devlette kaynakları da içeren yönetsel süreçlerde arzu edilen etkinlik ve verimliğe ulaşmanın ön şartıdır. Bu çerçevede dünya tarihinde önemli bir yeri olan Osmanlı İmparatorluğunun uzun yıllar başarıyla hükmettiği dönemin en bilinen eğitim öğretim kurumlarından birisi olan Enderun Mektebi'nin incelenmesinin ve örnek alınabilecek yönlerinden faydalanılmasının ülkemizde devletin idari teşkilatları için önemli bir kazanç olacağı değerlendirilmiştir.

Enderun Mektebi'nde eğitim öğretimle ilgili bütün faaliyetlerin üst seviyede ve uygulamalı olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu Enderun Mektebi'nde uygulanan eğitim anlayışının başarıya ulaşmasının altında yatan bir dizi önemli unsur dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki ve belki

de en önemlisi sistemin başarısındaki en önemli unsur öğrencilerin seçimindeki hassasiyettir. Oluşturulan kurullarca yapılan seçimlerin bir sistem dahilinde ve belirlenmiş kriterler doğrultusunda gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Sistemde öğrenenlerin bireysel ilgi ve yeteneklerinin desteklendiği, mutlaka güzel sanatlarla ilgilenmesinin sağlandığı, çok yönlü bir gelişimin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Sınıf atlamada zaman ve yaş sınırlamasından daha çok liyakatin ve objektif değerlendirilen başarının esas alınması dikkat çekmektedir. Eğitimle ilgili çalışmalarda 19. Yüzyılda ve özellikle 20. yüzyılın başlarında yetişkin eğitimi alanında kendine yer bulan bireysel farklılıkların Enderun sisteminin planlı, sürekli ve vazgeçilmez bir parçası olmasının üzerinde önemle durulmalıdır.

Enderun Mektebi'nde alanında uzman ve döneminin seçkin öğretmenlerin görev alması, başarılı öğrencilerin daha alt düzeydeki öğrencilere rehberlik yapıyor olması ve bütün eğitim süresinin programlı, dengeli gelişim üzerine kurulu olması bugüne dair bir modellemede dikkate alınması gereken noktaldır.

Araştırma sonunda dünyada üst kademe yönetici yetiştiren ve araştırmaya dahil edilen günümüz eğitim kurumlarının uygulamada öğrencilerin seçiminden istihdamına Enderun tarzı uzun bir eğitim öğretim sürecini yürütmedikleri anlaşılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer ilgili birimler tarafından örgün eğitim sisteminde tespiti yapılan üstün yetenekli öğrencilerin geliştirilen bilişsel özelliklerinin, yurtdışında yaşayan yetenekli Türklerin yurtdışında buldukları süre zarfında elde ettikleri tüm kazanımlarının ve bu sisteme dâhil edilen her bireyin nitelikleri ülkemizde kamu yönetiminin istenilen noktaya getirilmesine katkı sağlayacaktır. Yönetici yetiştirmek üzere kurulmuş tüm sistemlerin tek çatı altında yeniden yapılandırılması ve kontrolü başta zaman olmak üzere nitelikli iş gücünü de içeren kaynakların etkin ve verimli kullanımına katkı sağlayacak ve büyük ölçüde kaynak israfının da önüne geçecektir. Oluşturulacak merkezi yapının yönetsel sisteme belki de en önemli katkısı doğru ve sürekli yapılan ihtiyaç analizleriyle olası kriz durumlarına hazırlıklı olunmasını sağlayacak oluşudur. Sürdürülebilir büyüme ve istikrar gibi anahtar kavramların kamu yönetimi başta olmak üzere çalışma yaşamının her alanında hayata geçirilmesinin yetkin personelin istihdamından geçtiği unutulmamalıdır.

Cumhurbaşkanlığına doğrudan bağlı olarak kurulacak Yüksek Kademe Kamu Yöneticisi Yetiştirme Akademisi ile ulusal veya uluslararası alanda kamu veya özel sektörde çalışan yetenekli yöneticilerin üst kademe kamu yöneticisi olarak değerlendirilmesi her alandaki çalışmalara ülkemiz adına katkı sağlayacaktır. Günümüz şartları belirli alanlarda (eğitim, sağlık, güvenlik vb.) devlet kurumlarının özel sektör kuruluşları ile iç içe faaliyet göstermesini zorunlu kılmıştır. Ortak amaçlara yönelik daha güçlü ve rekabetçi bir yapı ile bu işlevleri yerine getirebilecek birlikte hareket etme kapasitesine sahip yönetim ağının gerekliliği kendini bu noktada da göstermektedir. Yönetim kademesinin bu alanda eğitim almış kimselerden oluşturulması gerekliliğinden hareketle devletin üst düzey yönetici kademesinde görev alacak herkesin bir sistem dahilinde küçük yaşlardan itibaren tespit edileceği, yetenekleri doğrultusunda yönlendirileceği, eğitimi ve istihdamı da dahil olmak üzere bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulacağı bir eğitim öğretim yapısına olan ihtiyaç çok açıktır. Enderun sisteminin temel dinamiklerinden kazanım sağlayarak, üst kademe yöneticisi yetiştirmeye ilişkin yeni bir eğitim modeli oluşturmanın ülkemizin uzun vadeli menfaatleri açısından olumlu sonuçlar doğuracağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Akçakaya, M. (2018). *Türk-İslam Tarihinde Yönetim Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akkutay, Ü. (1984). *Enderun Mektebi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın No:38.

Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi.

Baykal, İ. H. (1953). *Enderun Mektebi Tarihi*. İstanbul: Halk Basımevi.

Ecole Nationale d'Administration (ENA, 2020). <https://www.ena.fr/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations> (Erişim tarihi: 12.05.2020).

Ecole Nationale d'Administration (ENA, 2020a). <https://www.ena.fr/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations/The-students-examination> (Erişim tarihi: 12.05.2020).

Ecole Nationale d'Administration (ENA, 2020b). <https://www.ena.fr/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations/Career-civil-servants-examination> (Erişim tarihi: 12.05.2020).

Ecole Nationale d'Administration (ENA, 2020c). <https://www.ena.fr/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations/The-troisieme-concours> (Erişim tarihi: 12.05.2020).

Ecole Nationale d'Administration (ENA, 2020d). <https://www.ena.fr/eng/Formation-initiale/Professions-and-careers> (Erişim tarihi: 12.05.2020).

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Eton College (Eton, 2020). <https://www.britannica.com/topic/Eton-College> (Erişim tarihi: 15.06.2020).

Eton College (Eton, 2020a). <https://www.etoncollege.com/EtonsAims.aspx?nid=7228fed0-c26f-4dd6-ae1d-db79bdcac748> (Erişim tarihi: 15.06.2020).

Günay, Ö. F. (2004). *Üst Düzey Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, T. (2007). *Enderun Saray Mektebinde Has Oda Teşkilatı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Işık, A. ve Güneş, E. (2017). "Türk Tarihinde Özel Yeteneklilerin Eğitimi: Osmanlı Enderun Mektebi". *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, (Aralık, 4/3), 1-13.

İnalçık, H. (2016). *Osmanlı Tarihinde İslâmiyet ve Devlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.

İpşirli, M. (1995). "Enderun". *TDV İslam Ansiklopedisi (11.Cilt)*, 185-187. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/11/C11004135.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2021).

Jarvis, P. (2005). *International Dictionary of Adult and Continuing Education*. Taylor&Francis.

Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara.

Kılıç, C. (2010). *Enderun Mektebi Örnekleminde Günümüz Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Knowles, M. S. (1973). *The Adult Learner: A Neglected Species*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084368.pdf>. (Erişim tarihi: 02.10.2019).

Knowles, M. S., Holton, E. F. ve Swanson, III R. A. (2005). *The Adult Learner. Sixth Edition*. Elsevier.

Köç, A. (2013). *Ayine-i Derun*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın/137.

Kurban, S. (2016). "Tanzimat Sonrası Dönemden Günümüze Üst Düzey Yönetici Eğitimi". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 1, 71-81.

Miser, R. (1999). *Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Office of Personnel Management (OPM 2020). <https://www.opm.gov/services-for-agencies/center-for-leadership-development/federal-executive-institute/> (Erişim tarihi: 15.05.2020).

Office of Personnel Management (OPM 2020a). <https://lab.opm.gov/our-services/> (Erişim tarihi: 15.05.2020).

Oğuz, M. (2008). *Osmanlı Devletinin Yükselme Döneminde Enderun Saray Okulunun Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Okçabol, R. (1994). *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)*. İstanbul: Der Yayınları.

Ödemiş, İ. (2014). "Enderun Mektebi ve Demokratik Eğitim Modeli Perspektifinden Mesleki Eğitim: Teorik Bir Çözümleme". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, (Cilt 3, Sayı 3), Makale No 6, 65-75.

Sayıştay Başkanlığı (2013). Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü 2012 Yılı Denetim Raporu. https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2012/%C3%96zel_B%C3%BCt%C3%A7eli_%C4%B0dareler-B/TODAIE.pdf (Erişim tarihi: 12.02.2020).

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf (Erişim tarihi: 10.09.2019).

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşum ve Dönüşümü*. 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Timur, T. (1994). *Osmanlı Toplumsal Düzeni*. 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları: 99.

Toynbee, A. J. (1999). *Türkiye, Bir Devletin Yeniden Doğuşu*. (Çeviren: Kasım Yargıcı) İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Tuncay, A. (2015). *Enderun Mektebi İle Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Üstün Yetenekli Öğrencilere Verilen Fen Bilimleri Eğitiminin Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turan, Ş. (2018). *Enderun Eğitim Sisteminin Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190502-1.pdf> (Erişim tarihi: 22.09.2019).

Türkiye Maarif Vakfı Kanunu, Kanun Numarası: 6721. <https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11> (Erişim tarihi: 10.08.2019).

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usûllerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. <http://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.3.pdf> (Erişim tarihi: 27.09.2019).

Willis, P., Harris, R. ve McKenzie, S. (2009). *Rethinking Work and Learning*. Adult and Vocational Education, Springer.

